

Як свідчать отримані дані більшість дітей 44,4% ЕГ та 42% КГ були на задовільному рівні. Діти мали проблеми з визначенням жанру твору, видом мистецтва (наприклад змішувалися поняття графіка та живопис), не пам'ятали авторів знайомих творів мистецтва. Використовували у своєму мовленні речення дуже прості за складом. Наприклад Таня М.: Тобі знакома ця картина? *Так*. Яка вона за жанром? *Марина*. Хто її написав? *Не знаю*. Що зображене на картині? *Море*. Які фарби переважають? *Сині, темні*. А що тобі хочеться сказати, коли дивишся на цю картину? *Нічого*.

21,2% ЕГ та 22,4 % КГ дітей мали значні труднощі з виконанням завдань.

На достатньому рівні були 28,8% ЕГ та 29,5% КГ дітей. Діти висказувались більш вільно, використовували

у своєму мовленні відповідну лексику, чітко визначаючи види та жанри мистецтва. Називали авторів знайомих картин. Але потребують додаткових уточнюючих запитань вихователя.

Тільки 5,6% ЕГ та 6,5% КГ дітей виконали завдання без зайвих зусиль. Діти використовували у своєму мовленні лексику образотворчої спрямованості, образні вирази. Добирали прислів'я відповідно до змісту малюнка. Демонстрували навички планування своєї образотворчої діяльності та вміння пояснити її. Також із задоволення аналізували свої роботи та роботи однолітків.

Отже, данні експерименту засвідчили незадовільний стан сформованості зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в образотворчій спрямованості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : [підручник] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Видавничий дім "Слово", 2011. – 544 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник : довідкове видання / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.

3. Етимологічний словник української мови : В 7 т. / Головний ред. О. С. Мельничук. – К. : Наук. думка, 1982. – 632 с.

4. Словник української мови. – К. : Наукова думка, 1970. – Т. 1. – 790 с.

Подано до редакції 25.02.13

УДК 371.133:37.014.53(477.75)

Е. Е. Бахіча

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ КРИМУ

У статті розглянуті особливості і структура педагогічної практики майбутніх вихователів в умовах полікультурного середовища Криму.

Ключові слова: педагогічна практика в полікультурному дошкільному навчальному закладі, полікультурне середовище Криму, полікультурне виховання.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві, поряд з проблемами політичного, економічного характеру проблема толерантного співіснування, взаємодопомоги і співпраці народів і національностей з різним культурним історичним корінням та традиціями залишається достатньо гострою. Найвиразніше вона виявляється в Криму, де через історичні обставини більшість населення, що постійно мешкає на цій території, належить до різних етнічних груп і національних культур. Учені підкреслюють, що ситуація, яка склалася в Криму, вимагає розробки й упровадження теорії і практики освіти, в якій полікультурне, інтернаціональне виховання дітей є невід'ємною складовою цілісного процесу становлення особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті проблеми полікультурної освіти одним із важливих питань визнається підготовка педагогів, здатних здійснювати професійно-педагогічну діяльність у навчальних закладах з багатонаціональним складом учнів. Досліджено зміст та шляхи формування культури міжкультурних відносин студентської молоді у вищому навчальному закладі (С. Степанов, Я. Довгополова), культури міжнародного спілкування (Т. Атрощенко), етнокультурної компетентності (О. Гуренко), готовності вчителів до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища (Л. Гончаренко), педагогічні технології підготовки школярів і вчителів до толерантної міжкультурної комунікації (Т. Білоус, С. Бондирева, І. Лошенова, Ю. Тодорцева, Г. Безюлева, Г. Шеламова, А. Садохін та ін.) Окремі питання полікультурного виховання й освіти дітей дошкільного віку висвітлюються в працях В. Ботнар, Ю. Бочарова, О. Гуренко, М. Хайруддінова, Л. Редькіної.

Результатами багатьох досліджень і практичним досвідом доведено, що культура дитини, її моральний вигляд багато в чому є відбиттям культури й морального вигляду вихователя, характеру його спілкування й взаємодії з дитиною.

Мета статі – розкрити специфіку педагогічної практики майбутніх вихователів у полікультурному середовищі Криму.

Виклад основного матеріалу дослідження. У

сучасних науково-педагогічних джерелах термін "полікультурний" використовується для констатації наявності в суспільстві різноманітних культур, пов'язаних з історично сформованими формами спільноти - різними етнічними групами й національними меншинами. Важливо, що ідеї плюралізму в культурі й суспільстві, принципи діалогу культур і багатокультурності, утвердження гуманістичних цінностей, можна реалізовувати в будь-якій моделі освіти. Головне, на що звертають увагу і підкреслюють дослідники, щоб вона відповідала соціокультурній ситуації певного територіального об'єднання або регіону (Ю.Бочарова, [3, с.219]).

У визначенні особливостей підготовки вихователів до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища Криму ми виходили з того, що природне і соціальне середовище – це реальність, у якій протікає життєдіяльність людини і яка спричиняється нею. Аналіз літературних джерел показує, що розуміння середовища пов'язано з категорією простору, яка сформувалася переважно в природничих і фізико-математичних науках на основі спостереження й практичного визначення положення об'єктів у їхньому відношенні друг до другу, порівняння їхнього обсягу й довжини [2].

Полікультурне середовище Криму – це особлива реальність, що існує на основі взаємодії багатьох різних за своїм змістом, але рівноцінних за значимістю й рівноправних за соціальним статусом етнічних культур (української, російської, кримськотатарської, вірменської, грецької, єврейської та ін.). Представники усіх цих культур складають контингент освітніх закладів Криму, у тому числі, дошкільних. Їхні традиції, що виявляються у поведінці, мові, способах взаємодії і спілкування, ставлення до довкілля та інших людей утворюють реальне тло, на якому відбувається навчання і виховання дитини. В умовах полікультурного середовища дошкільного навчального закладу якісні характеристики професійної діяльності вихователя, його особистості набувають особливої значущості.

Полікультурне середовище є об'єктивним тлом для прояву толерантності кожної особистості, незалежно від того до якої національної культури вона належить і яку роль виконує в системі соціальних відносин. Але, чи буде вона життєвою позицією, принципом, що спрямовує і визначає зміст її діяльності, залежить від самої особистості, її свідомого вибору. У процесі підготовки до професійної діяльності майбутніх вихователів толерантність виступає характеристикою якості результату цього процесу, у якій здобуті знання, професійні уміння і навички інтегровані в цілісну професійно-педагогічну позицію особистості і відбивають її погляди і ставлення до інших у готовності діяти в навчанні і вихованні дітей певним гуманістичним і демократичним способом [1].

Процес підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності у полікультурному середовищі Криму полягає у наявності практичних завдань, що спонукають до усвідомлення й опанування методики полікультурного виховання дітей дошкільного віку на засадах толерантності. Реалізація цієї умови відбува-

лась в процесі педагогічної практики студентів, яку вони проходили на базі дошкільних навчальних закладів м. Сімферополь і районних центрів.

Упродовж педагогічної практики студенти, спираючись на наявні знання, навчалися планувати, методично організовувати й здійснювати виховний процес з урахуванням полікультурного і поліетнічного складу дитячих груп та їхніх вікових особливостей. Вони навчалися добирати форми, методи й прийоми виховання й навчання дошкільників, адекватні вимогам полікультурного виховання. Зокрема, вони вирішували такі завдання:

- опрацювання форм і методів прилучення дошкільників до народної культури й полікультурного виховання

- закріплення теоретичних знань в галузі полікультурної освіти, навчання їх практичного застосування у виховній роботі з дітьми;

- опанування навичок толерантної взаємодії з дітьми, їх батьками і колегами у полікультурному середовищі дошкільного навчального закладу.

У програму педагогічної практики було включено:

1. Складання паспорту групи за національно культурною приналежністю дітей, що її відвідують,

2. Розробка конспектів і проведення занять за тематикою полікультурного виховання дітей дошкільного віку.

3. Участь у проблемних методичних семінарах дошкільних навчальних закладів, присвячених національній і інтернаціональній тематиці.

4. Організація дитячих свят і дозвілля у рамках полікультурного виховання.

5. Участь в організації і реалізації проекту "Національні конкурси культури й краси" для дітей дошкільного віку.

За вимогами програми педагогічної практики залікові заходи, які готували студенти з урахуванням їх полікультурної спрямованості, містили методичні розробки щодо підготовки педагогічного колективу, батьків та дітей до їх проведення. Нижче наводиться план підготовки до проведення заходів, присвячених тижню дружби народів.

Наведена форма планування була орієнтовною для роботи студентів під час педагогічної практики. У кожному конкретному садку вона мала свої особливості.

Навчання студентів здійсненню основних завдань полікультурного виховання дітей відбувалось у процесі організації різних видів діяльності (зображувальної, ігрової, театралізованої, з розвитку мовлення, музичної та інших); проведенні спостережень і цільових екскурсій; розгляданні з дітьми ілюстрацій, книг, предметів навколишнього оточення з метою уточнення і формування у дітей правильних уявлень про культуру народів Криму. Ураховувалися особливості проведення занять у різних вікових групах, бесід з невеликими групами дітей з метою виявлення, уточнення й систематизації їхніх уявлень про культуру власного народу та інших народів Криму.

1. Підготовчий етап роботи

№ /п	Форми роботи	Зміст	Термін	Відповідальний
З педагогічним колективом				
1.	Самоосвіта	Традиції й звичаї народів Криму	Протягом кварталу	Вихователь-Методист
2.	Семінар-Практикум	Виховання у дітей етики міжнаціонального спілкування "	Протягом місяця	Завідувач Вихователь-Методист
3.	Консультація	- організація моніторингу з вивчення рівня обізнаності в галузі полікультурного виховання." - планування роботи з дітьми до проведення "Дня дружби народів Криму"	Протягом кварталу	Вихователь-Методист Студент-практикант
4.	Тематичний контроль	План роботи в різних вікових групах ДООУ.	Протягом кварталу	Вихователь-Методист, завідувач
5.	Наочна агітація для батьків	Рекомендації до оформлення інформаційного стенда для батьків для знайомства з культурою народів Криму	Протягом кварталу	Вихователі груп, студенти практиканти.
6.	Тренінг з толерантного педагогічного спілкування з дитиною	"Індивідуально-психологічні і етнокультурні особливості дитини й педагогічні підходи до нього".	Протягом кварталу	Психолог, Вихователь-Методист.

2. Основний етап роботи - "Тиждень Дружби народів"

№ п/п	Форми роботи	Зміст	Термін	Відповідальний
1.	День знайомства	Навчання дітей вітанню на різних мовах і розповідям про сімейні традиції (із залученням батьків)	Відповідно до плану	Вихователі, студенти-практиканти
2.	День рідної мови	Фольклорне дозвілля (народні пісні, ігри, обрядові сценки й ін.). Заняття "Казки народів Криму" і ін.	Відповідно до плану	вихователі, музичний керівник, студенти практиканти
3.	День відкритих дверей	"Зустріч довіри". (знайомство із професіями й захопленнями батьків вихованців ДООУ).	Відповідно до плану	Завідувач, методист, батьки, вихователі
4.	День музею	Виставка "Народні іграшки" "Народний посуд, вбрання і т.д",	Відповідно до плану	вихователі, студенти практиканти
5.	День гри	Різні види народних ігор	Відповідно до плану	Студенти-практиканти
6.	День творчості	Різні види художньо-творчої діяльності пов'язані з народним ремеслом	Відповідно до плану	вихователі, студенти практиканти.

3. Заключний етап роботи

№ п/п	Форми роботи	Зміст	Термін	Відповідальний
1.	Дозвілля	"Фестиваль народів Криму" (святкові ранки, спектаклі, театралізовані ігри)	Протягом кварталу	Вихователі груп Муз. керівник Студенти-практиканти.

При підготовці конспектів занять перед студентами ставилися наступні завдання: розвинути інтерес і збагатити уявлення про народні традиції, культуру народів Криму; сформувані толерантне відношення в дошкільників у процесі взаємодії. залучити дітей у різноманітні види діяльності, що має полікультурний

зміст (спеціально організоване спілкування, пізнавальна, музична, театралізована, рухова активність, образотворча, декоративно-прикладна); інтегрувати різні види мистецтв (музичної, танцювальної, усної народної творчості, драматизація) з опором на різні жанри фольклору народів Криму; здійснити виховну роботу відпові-

дно традицій етнопедагогіки; забезпечити активність дітей на всіх етапах полікультурного виховання.

Для того, щоб полікультурне виховання впливало на духовний, моральний розвиток дошкільника й він відчував потребу в культурі, в оволодінні її цінностями, необхідно сформувавши основу, фундамент для відтворення культури, що припускає глибоке знання студентами фольклору, традицій і обрядів народів Криму.

Особливість такої методики полягає в тім, що освоєння студентами наміченого змісту здійснюється за допомогою різних тем. Вони включають опрацювання основних жанрів фольклору народів Криму, при вивченні яких студенти довідаються про цілях і засобах виховання в різних народів (казки, прислів'я, приказки - як моральний регулятор поведінки; загадки - як засіб розумового виховання; танці, пісні - як фактор розвитку естетичних почуттів; національні ігри - як засіб розвитку фізичних якостей).

Під час педагогічної практики майбутні вихователі проводили заняття у формі ігрових ситуацій, які спонукували дітей до зближення один з одним і з ними, на основі співпереживання самої ситуації, і її учасникам, причому не тільки тим подіям, які вимагали співчуття й участі, але й радісним, веселим подіям.

Зміст таких занять передбачав формування в дітей знань і вмінь, необхідних для доброзичливого спілкування, формування толерантного відношення до групи однолітків і т.д. У ході занять майбутні вихователі прагнули підвести дітей до відчуття почуття приналежності до групи однолітків. Також їхній зміст був спрямований на залучення уваги до партнера, його зовнішності, настрою, діям, учинкам тощо. Головний метод проведення занять - безпосередня взаємодія; розвиток комунікативних здібностей і якостей; уміння розпізнавати емоції інших і володіти своїми почуттями; позитивне відношення до інших людей, навіть якщо вони "зовсім інші", уміння співпереживати - радуватися чужим радостям і засмучуватися через чужі прикрості; уміння виражати свої потреби й почуття за допомогою вербальних і невербальних засобів і на вміння взаємодіяти й співробітничати.

При відборі матеріалу для проведення занять із дітьми, студенти з огляду на їхні вікові особливості, вивчали загальні риси в культурах різних народів; використовували позитивні приклади з життя й діяльності героїв казок народів Криму; проводили сюжетно-рольові ігри. Наприклад: "Добрі ельфи", "Мурахи", "Пташенята", "Театр тіней", "Життя в лісі", де майбутні вихователі пропонували дітям уявляти, що вони опинилися у лісі й розмовляють різними мовами. Для того, щоб спілкуватися між собою або запитати про що-небудь, або виразити своє доброзичливе відношення для цього не потрібні слова.

Для того, щоб запитати: "як справи?", студенти запропонували дітям, ляскати своєю долонею по долоні товариша. Щоб відповісти, що все добре, нахилити голову до його плеча; виразити дружбу й любов - ласкаво погладити по голові й т.д. Зміст ігор, рівні

права, заборона на вербальні контакти знімають напруженість, замкнутість, страх того, що хтось когось може скривдити, не прийняти в гру. Доброзичливі відносини послаблюють захисні бар'єри, націлюють увагу дітей один на одного.

Оскільки національна культура виступає не тільки як сукупність знань і вмінь, але й як моральні цінності й норми поведінки, в плани занять студенти включали оповідання про особливості національної культури народів Криму. Особливе місце займали матеріали, що розкривають особливості національної кухні, одягу, традицій і звичаїв українського, російського, вірменського, кримськотатарського, єврейського, німецького та інших народів. Вони визначали, як краще зацікавити дітей певною темою, яку краще для цього дібрати гру, художній матеріал, на що треба звернути увагу дітей і що вони мають усвідомити і відтворити у своїх діях.

Головна увага приділялась тому, щоб студенти навчилися переконувати дітей в ефективності саме доброзичливого і толерантного ставлення до оточуючих, здатності не відповідати агресією на агресію, гасити, попереджати конфліктні ситуації. А у разі, коли вони вже сталися - виходити з них, не ображаючи один одного. Основне правило, яке мали усвідомити студенти і донести їх до дітей, полягало у тому, що неможна ділити людей на добрих і поганих за ознакою їхньої національності: за всіма зовнішніми відмінностями носієм певних національних традицій, звичаїв є людина, яка заслуговує розуміння, поваги і співчуття.

Студенти мали зрозуміти, що джерелом певних вчинків, дій, поведінки дітей є дорослі, яким вони наслідують. Діти не народжуються з позитивним, чи негативним ставленням до людей іншої культури, іншої мови, іншого вигляду. Таке ставлення вони спостерігають у дорослих у копіюють його. Отже толерантне поведіння вихователя і батьків є головною запорукою полікультурного виховання дитини, розвитку у неї толерантності як базової риси ставлення до оточуючих і взаємодії з ними.

Отже, у ході педагогічної практики студенти проводили роботу з полікультурного виховання дітей за наступною схемою:

- Підготовка дозвілєвих заходів за народною тематикою з використанням фольклорних жанрів (народна музика, танці, елементи народного костюма тощо);

- Організація репродуктивно-художньої і творчої діяльності дітей (малювання, ліплення і виготовлення виробів);

- Проведення занять в сюжетно-рольовій, сюжетно-ігровій формі;

- Створення предметно-розвивального куточка за традиціями національного побуту;

- Залучення до полікультурного виховання дітей їхніх батьків через проведення просвітницьких заходів, безпосередньої участі у підготовці і проведенні свят і поточної полікультурної освітньої роботи.

Створення предметно-розвивального куточка припускає наявність в оформленні предметів побуту (посуд, елементи меблів, домашній інвентар і т.д.). У свою чергу організація використання народної музики й елементів народного костюма є необхідною умовою для повного занурення дітей у ту або іншу культуру. Проведення занять у сюжетно-рольовій, сюжетно-ігровій формі створює невимущену атмосферу знайомства з культурою народів Криму. У результаті діти легко перевтілюються в різних героїв народних казок і з великим задоволенням виконують творчі роботи (ліплення й розпис посуду, виготовлення народних іграшок і т. ін.)

Діяльність майбутніх вихователів при цьому полягала в повідомленні такої інформації, що викликала в дітей інтерес, привертала їхню увагу. Для цього матеріал занять підбирався з урахуванням доступності, їхнього життєвого досвіду, національного складу групи. Формуванню й розвитку інтересів у дітей до культури народів Криму сприяло активне використання студентами на заняттях, засобів народної педагогіки (приказки, прислів'я, народні пісні, загадки, казки тощо) народів Криму.

У процесі підготовки сценаріїв святкових заходів студенти познайомилися зі способами й формами організації дитячого дозвілля. При цьому наголос робився на полікультурне виховання дітей дошкільного віку через ознайомлення їх з національними традиціями, обрядами, іграми, звичаями народів Криму. Студенти переконувалися у тому, що не тільки на заняттях, але й і у повсякденному житті, святах можна виховувати в дітей повагу до своєї культури й культури іншого народу.

Студенти, писали сценарії, оформляли музичні зали в народному стилі, проводили репетиції разом музичними керівниками й дітьми розучували вірші і танці. Наприклад, під практики студенти приймали участь у підготовці свята, де діти дуже цікаво продемонстрували єврейське свято посадки дерев "Туби-Шват", дівчинки

спекли "Кобете" – національні ласощі кримських татар і показали народний танець "Явлукъ" (хустка). Хлопчики показали як болгарі святкують Мэрцишор, виконали український народний танець "Гопак", дівчинки презентували танець "Берізки". Після закінчення свята всі діти одержали подарунки й пригостилися солодощами національної кухні народів Криму.

Сутність змісту методики виховання в полікультурному середовищі, майбутні вихователі бачили в організованому, відкритому спілкуванні з дітьми дошкільного віку; тому, як воно створює умови для придбання навичок і звичок дружби й товариства із представниками різних етносів. Підготовка майбутніх вихователів визначає наявність мотивів оволодіння й використання полікультурних знань у роботі з дітьми різних національностей; інтересу до національної культури свого й іншого народів; потреби в придбанні знань, умінь по реалізації полікультурного виховання, в освоєнні мови, історії, культури народів Криму.

У полікультурній підготовці майбутніх вихователів ми виходили з того, що розуміння й освоєння самими студентами загальної культури й культури міжнаціональної взаємодії як потреби для їхнього саморозвитку й самовдосконалення може стати частиною їхніх мотивацій до майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, знання, набуті студентами під час лекційних і практичних занять апробувалися на педагогічній практиці у дошкільних навчальних закладах. Крім того, під час педагогічної практики студенти вступали в діалог з колегами й дітьми, що сприяло підвищенню їхньої культури толерантної взаємодії. Підсумкова робота майбутніх вихователів з педагогічної практики полягала у відображенні у звітній документації методичних рекомендацій щодо полікультурного виховання дітей в дошкільному навчальному закладі і розвитку в них толерантності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агадуллін Р.Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект / Р.Р. Агадуллін // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 3. – С. 18-29.

2. Бойченко В. Проблеми полікультурного виховання особистості; теоретичний аспект : зб. наукових праць / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. (Вип. 5, Кн. 1.) - Київ-Житомир, 2003. - С. 138-144.

3. Бочарова Ю.Ю. Межкультурное образование в детском возрасте. Актуальные проблемы современности [Электронный ресурс] : (по материалам отеч. и зарубеж. исследований) / Образовательный портал Ханты-Мансийского автономного округа. – Ханты-Мансийск, 2002. – режим доступа до материалов URL: www.eduhmao.ru

Подано до редакції 20.02.13